ISTORICUL APARIȚIEI ȘI INCRIMINARII ÎMBOGĂȚIRII ILICITE

Petru VÎRLAN

CZU: 343.352.4(091) *v.petru15@gmail.com*

În 1936, un senator al statului în Argentina, numit Rodolfo Corominas Segura, călătorise cu trenul de la domiciliul său din Mendoza până la Buenos Aires, când se întâlnea cu un funcționar public care arăta bogățiile pe care le-a acumulat de la preluarea ofițerului, bogăția pe care Corominas Segura a simțit-o nu ar fi putut să vină de la o legitimă sursă. Inspirat, Corominas Segura a prezentat un proiect de lege care stipula că guvernul ar fi penalizat „oficialii publici care dobândesc avere, fără a putea să-și dovedească legitimitatea sursă'' [1]. Deși acest proiect de lege nu a devenit niciodată lege, proiecte similare au fost introduse succesiv până în 1964.

În India, îmbogățirea ilicită a fost inițial adoptată ca măsură probatorie, mai degrabă decât ca o crimă. Secțiunea 5 (3) din Legea privind prevenirea corupției prevede o regulă probatorie permițând urmăririi penale să demonstreze că a comis o corupție enumerată (luare de mită, comerțul cu infracțiuni, deturnarea proprietății publice și conduita criminală în executarea sarcinilor prevăzute la punctele 5.1.a-5.1.d), prin demonstrarea faptului că acuzatul (a) avea bunuri disproporționate față de sau venitul ei cunoscut și (b) nu au avut o explicație satisfăcătoare pentru ei. Această este o regulă cu totul nouă, a fost implementată cu controverse, deoarece, așa cum a fost interpretat, procuratura nu avea nevoie să prezinte dovezi ale unui act corupt pentru a obține o condamnare. În același timp, secțiunea 5 (3) nu ar putea da motive pentru o condamnare în sine.

În 1964, ca urmare a modificărilor aduse legislației existente, Argentina și India au devenit primele țări să incrimineze îmbogățirea ilicită. În India, statutul definește drept îmbogățire ilicită ca posesie a resurselor „pentru care funcționarul public nu poate răspunde în mod satisfăcător'', în timp ce Argentina definește acest lucru drept „eșecul'' de a justifica originea oricărei îmbogățire apreciabilă pentru

sine sau pentru o terță parte. „În cei 20 de ani de la îmbogățirea ilicită a fost criminalizată în Argentina și India, au fost introduse dispoziții în Brunei Darussalam, Columbia, Ecuador, Republica Egipt, Republica Dominicană, Pakistan și Senegal. Până în 1990, îmbogățirea ilicită a fost criminalizată în cel puțin 10 țări, până în anul 2000 în mai mult de 20 de țări.

Iar până în 2010 în mai mult de 40 de state. La fel ca în India, unele dintre aceste țări, pur și simplu, au incriminat dispozițiile care existau deja în temeiul dreptului lor de probă.

Pentru alții, îmbogățirea ilicită a fost un concept nou și un instrument radical împotriva corupției. Incriminarea îmbogățirii ilicite în trei convenții internaționale anticorupție accelerează, fără îndoială, adoptarea de noi norme în acest sens. Îmbogățirea a fost prima dată inclusă în Convenția interamericană împotriva corupției (IACAC), adoptată de Organizația Statelor Americane în 1996, apoi în Convenția Uniunii Africane privind Prevenirea și combaterea corupției (AUCPCC), aprobată în 2003 și definitiv în 2004 UNCAC, aprobată 2003 și intrată în vigoare în 2005. La nivel regional, îmbogățirea ilicită a fost, de asemenea, inclusă în Comunitatea Economică din Africa de Vest (ECOWAS) privind lupta împotriva corupției, adoptată în decembrie 2001, dar care nu este încă în vigoare [2].

IACAC este singura convenție în care îmbogățirea ilicită este cu titlu obligatoriu, restul vin cu titlu de recomandare. Atunci când au ratificat IACAC, atât Canada, cât și Statele Unite au exprimat rezerve cu privire la incriminarea îmbogățirii ilicite, invocând incompatibilitatea cu principiile constituționale și ale drepturilor omului, în special prezumția de nevinovăție. A continuat controversa în timpul negocierilor UNCAC, unele autorități susținând că la dispoziția privind îmbogățirea ilicită ar trebui să se renunțe, iar altele sugerând că ar trebui să se treacă la capitolul prevenire și prevăd numai sancțiuni administrative.

În cele din urmă, UNCAC a adoptat îmbogățirea ilicită fiind ca a infracțiune și să considere incriminarea îmbogățiirii ilicite’’, sub rezerva cerințelor constituției lor și ca fundamentale principiile sistemelor lor juridice.

AUCPCC a urmat o abordare similară. Astăzi, dispozițiile privind îmbogățirea ilicită pot fi găsite în majoritatea regiunilor din lume, cu excepții notabile din America de Nord și cea mai mare parte din Europa de Vest. Printre țări alegând să nu incrimineze îmbogățirea ilicită de către oficialii publici, multe au adoptat mijloace alternative de combatere a acesteia, cum ar fi măsuri care să faciliteze fie urmărirea penală sau pentru a confunda veniturile ilicite. Astfel de dispoziții legale se bazează, de obicei, pe prevederile referitoare la criminalitatea organizată, care uneori pot inversa proba acuzării.

Iar la 23.12.2013, Parlamentul RM a adoptat Legea Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea unor acte legislative [2]. Printre altele, conform acestei legi, Codul penal a fost completat cu articolul 330^2 .

Adoptarea art.330^2 CP RM este în baza art.20 al Convenţiei ONU împotriva corupţiei [4] La 06.07.2007, Parlamentul RM a adoptat Legea RM pentru ratificarea Convenţiei ONU împotriva corupţiei. Potrivit art.20 al Convenţiei ONU împotriva corupţiei, „sub rezerva Constituţiei sale şi a principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, fiecare stat Parte are în vedere să adopte măsurile legislative şi alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracţiune, în cazul în care actele au fost săvârşite cu intenţie, îmbogăţirii ilicite, adică o mărire substanţială a patrimoniului unui agent public pe care acesta n-o poate justifica rezonabil în raport cu veniturile sale legitime”.

Din nota informativă la proiectul care stă la baza adoptării la 23.12.2013 a Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative, aflăm: „Mai multe state au optat pentru includerea în legislaţia naţională a componenţei de îmbogăţire ilicită. Printre acestea, amintim Argentina, Ecuador, El Salvador, Paraguay, Peru, Venezuela, Hong Kong etc. La nivel european, o asemenea componenţă de infracţiune se regăseşte în legislaţia Ucrainei şi Lituaniei.

În expertiza CoE (expert Tilman HOPE) pe marginea proiectului legii a fost menţionat că „Proiectul de Lege pentru modificarea şi completarea unor acte legislative prezintă o modalitate inovatoare în vederea evitării problemei drepturilor omului, de obicei asociată aces-

tei infracţiuni (prezumţia de nevinovăţie şi autoincriminarea). Îmbogăţirea ilicită, după cum este definită în proiectul de lege, ar lăsa sarcina probei pe deplin la discreţia urmăririi penale. În timp ce peste 40 de ţări din întreaga lume au introdus deja această infracţiune, Republica Moldova ar fi prima ţară din Europa, în afară de Ucraina, care ar face acest lucru. Odată ce această nouă infracţiune a trecut testul practic, ea ar putea servi ca model şi pentru alte ţări din regiune, care deliberează cu privire la introducerea acestei infracţiuni.”

Din considerentele evocate *supra,* legiuitorul a incriminat faptele reunite sub denumirea marginală de îmbogățire ilicită. În art.330^2 CP RM, sub denumirea marginală de îmbogățire ilicită, sunt reunite două variante-tip de infracțiuni.

Referințe:

1. PICO, Joseph, M. Pico and K.B.U. Cámara Nacional de Casación Penal (National Chamber of CriminalAppeals).
2. Protocolul ECOWAS, art. 6 alin. (3) litera (a) prevede: "L'enrichissement illicité consistant en une augmentation semnificative du patrimoine d'un agent public qu'il ne peut raisonnablement justifie par rapport aux revenus perçus légitimement dans l'exercice de ses fonction sera considéré comme un acte de corupție pour "O majorare semnificativă a activelor unui oficial public pe care nu-l poate explica în mod rezonabil în raportul la câștigurile sale legale va fi considerat o îmbogățire ilicită și un act de corupție pentru scopurile acestui protocol în rândul acelor state părți pentru care este o infracțiune penală &quot.
3. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2014, nr.47-48.
4. United Nations Convention against Corruption. http://www.uno-dc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf